

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 16/2000 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2001

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan pääsihteeri on kirjeellään 14.9.2000 eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentista ilmenevässä tarkoituksessa saattanut valiokunnan tietoon, että eduskunta on 14.9.2000 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2001 (HE 109/2000 vp) valmis-televasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- maa- ja metsätalousministeri Kalevi Hemilä, vesihallintojohtaja Kai Kaatra, kalastusneuvos Kari Airaksinen, yli-insinööri Jaakko Sierla, talousylitarkastaja Miika Virkkunen, ylitarkastaja Esa Hiiva, ylitarkastaja Helena Seren ja tarkastaja Pirjo Miettinen, maa- ja metsätalousministeriö

- budjettineuvos Kati Suihkonen ja vanhempi hallitussihteeri Seija Kivinen, valtiovarainministeriö
- vesivarayksikön johtaja Ilkka Manni, Suomen ympäristökeskus
- osastopäällikkö Martti Kujanpää, Länsi-Suomen ympäristökeskus
- yli-insinööri Eero Merilä, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
- johtaja Seppo Aaltonen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto
- toiminnanjohtaja Tage Ginström, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund.

Lisäksi Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos on antanut kirjallisen asiantuntijalausannon.

Lausunnon rajaaminen

Valiokunta rajaa kannanottonsa kysymyksiin, jotka koskevat maatalouden kustannuskehitystä, vesivarojen käyttöä ja hoitoa sekä toimintaryhmätyön rahoitusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Kustannuskehitys maataloudessa

Maamme tullessa EU:n jäseneksi tiedossa oli, että maataloustuotteiden hinnat alenisivat huomattavasti. Tämän vastapainona laskelmissa

kuitenkin oletettiin, että myös tuotantokustannukset tulisivat alenemaan. Valiokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että maatalouden kustannuskehitys ei ole vastannut maamme EU-jäsenyyden alkaessa olleita odotuksia. Viime ai-

koina kustannukset ovat päinvastoin koonneet voimakkaasti.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan maatalouden tuotantopanosten hinnat ovatkin nousseet huomattavasti nopeammin kuin kuluttajahinnat. Lisäksi kustannukset ovat nousseet kauttaaltaan, eivät pelkästään laajasti esillä olleiden polttoaineiden osalta, vaikka tuotantopanosten hinnan noususta energian hinnan kohoamisella onkin suurin osuus. Muilta osin nousu selittyy rehuhintojen, rakentamis- ja konekulu- jen sekä muiden kustannuserien kohoamisella.

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on alustavasti arvioitu, että pelkästään polttoaineiden hintojen nousu aiheuttaa maa- ja puutarhatalouden kustannuksiin vuonna 2000 noin 300 miljoonan markan (noin viisi prosenttia maataloustulosta) kustannusten lisäyksen verrattuna edelliseen vuoteen. Laskelmassa on otettu huomioon poltto- ja voiteluaineiden hintojen suora vaikutus maa- ja puutarhatalouden kustannuksiin sekä seuraavat välilliset kustannukset: väkijälannoite- ja rehukustannusten rahat, kalkinlevitys sekä lannoitteiden hinnat. Kyseisessä laskelmassa on arvioitu, mikä on kalliimman polttoaineen kustannusvaikutus vuonna 2000 verrattuna vuoteen 1999. Laskelman perusteena ovat elokuussa 2000 vallinneet polttoaineiden hinnat ja elokuussa 2000 tiedossa olleet energian hinnoista johtuneet muutokset panosten hinnoissa. Laskelma ei ota huomioon elokuun 2000 jälkeen tapahtuneita hinnanmuutoksia. Oletuksella, että polttoaineiden loppuvuoden 2000 hinnat ovat elokuun tasolla, koko vuoden 2000 tasolla polttoöljyn hinta olisi keskimäärin 41 prosenttia korkeampi ja dieselöljyn hinta 21 prosenttia korkeampi kuin vuonna 1999.

Edellä on todettu, että maataloutemme kustannuskehitys ei ole vastannut EU-jäsenyytemme alkaessa olleita odotuksia kustannusten alenemisesta. Vallitsevassa tilanteessa tuottajilla ei ole mahdollisuuksia siirtää edes koonneita kustannuksia tuotteidensa hintoihin. Yhteisön yhteiseen tukijärjestelmään ei myöskään sisälly menettelyä, jolla kustannusten nousu voitaisiin korvata tuottajille. Kiinnittäen valtiovarainvaliokunnan huomiota tilanteeseen valiokunta to-

teaakin, että maatalouden tuotantokustannusten nousu voidaan korvata ainoastaan kansallisilla tukitoimenpiteillä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että valtiovarainvaliokunta esittää mietinnössään maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen määrärahaa lisättäväksi.

Vesivarojen käyttö ja hoito

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on todettu, että yhdyskuntien ja haja-asutuksen vesihuollon kehittämisessä korostuvat lähivuosina muun muassa vesilaitosten toimintavarmuuden parantaminen, viemäriverkostojen saneeraustarve, taajamien lievealueiden sekä (yhä enemmän ympärivuotisesti käytettäviksi muuttuvien) loma-asuntoalueiden vesihuollon puutteiden parantaminen. Eräillä alueilla on useitakin kiireelliseksi luokiteltuja pohjavesialueiden suoje- lu- ja hoitohankkeita odottamassa rahoitusta. Pohjavesivarat jakautuvat usein epätasaisesti ja voivat sijaita kaukana kulutuspaikoista. Sen lisäksi vedenlaatu voi olla huonoa ja vaatia käsittelyä ennen jakelua.

Tulvasuojelun osalta selvityksessä on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, että määrärahojen vähydestä johtuen hankkeiden toteutukset pitkittyvät ja niiden taloudellisuus heikentyy. Selvityksen mukaan lähivuosina tulvasuojelun painopiste on siirtymässä maatalouden tulvasuojelusta asutustaajamien tulvasuojeluun sekä aiemmin toteutettujen hankkeiden ajankäytön kehittämiseen. Hankkeet ovat myös muuttumassa monita- voitteisemmiksi. Tulvasuojeluasiat osaavasta henkilöstöstä on kuitenkin lähivuosina tulossa puute, koska nykyisestä henkilöstöstä puolet siirtyy vuoteen 2010 mennessä eläkkeelle ja ympäristökeskusten toimintamäärärahojen viime vuosien suhteellinen supistuminen rajoittaa korvaavan henkilöstön palkkausta.

Valtion vesihuoltotöistä vedenhankintaa ja viemärintiä palvelevat työt kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön toimialaan ja vesiensuojelua palvelevat työt ympäristöministeriön toimialaan. Käytännössä töiden tavoitteena on usein sekä vedenhankinnan ja viemärintiä että vesiensuojelun edistäminen. Vesistö- ja vesi-

huoltotyöt soveltuvat hyvin rahoitettaviksi myös työllisyysperustein, sillä niillä on valtion rahoitusosuuteen nähden tehokas välitön työllisyysvaikutus ja myös merkittävä oheisvaikutus kuntien ja muiden yhteistyöosapuolten investointien samoin kuin kohdealueiden elinkeino- ja asumismahdollisuuksien paranemisen ansiosta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hallituksen vuoden 2001 talousarvioneuvottelujen yhteydessä hallitus päätti selvittää mahdollisuutta käyttää työllisyysmäärärahoja entistä joustavammin saastuneiden maa-alueiden ja vesistöjen kunnostamiseen sekä kuntien siirtoviemäri- ja muihin vesihuoltohankkeisiin, vaikka toteutettava hanke olisi kunnan ympäristönsuojelun edistämistä, eikä jäisi valtion haltuun. Valiokunta kiinnittää valtiovarainvaliokunnan huomiota siihen, että vuoden 2001 talousarvioesityksessä momentin 34.06.77 (sijoitusmenot työllisyyden turvaamiseksi) päätösosassa kyseisten hankkeiden aloittamismahdollisuus on kuitenkin edelleen rajattu päättyväksi vuonna 2001.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä lisäksi huomiota siihen, että Natura 2000 -verkoston, kansallisten suojeluohjelmien ja maakuntakaavojen (seutukaavan) suojelualuevarausten sekä uhanalaisten lajien elinympäristöjen suojelun toteuttaminen edellyttää laajojen maa-alueiden hankkimista valtiolle tai rauhoittamista yksityismaan luonnonsuojelualueina maanomistajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteen toteutumista vaikeuttaa osaltaan se, että ostoneuvottelijoita ei ole riittävästi. Nykyisellä hankintahenkilöstöllä suojelun toteutusaikataulu uhkaakin viivästyä huomattavasti rahoitusohjelman mukaisesta toteutusaikataulusta. Myös luonnonsuojelualueiden hoidon ja käytön suunnittelu ja tarvittavien toimenpiteiden toteutus kärsivät määrärahojen puutteesta. Nykyisin myönnettävät määrärahat menevät lähes kokonaan valtion maiden luonnonsuojelualueiden hoitoon.

Toimintaryhmätyn rahoitus

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on todettu, että ohjelmakaudella vuosina 1997—1999 Suomessa toimi 22 LEADER II -toimintaryhmää ja 26 kansallisin varoin rahoitettua

POMO-toimintaryhmää. Ohjelmakaudella vuosina 2000—2006 on käytössä LEADER+-ohjelma, joka tuo EU-varoja 310 miljoonaa markkaa ja vastaavankokoinen rahamäärä koostuu valtion ja kuntien rahoituksista suhteessa kolmen suhde kahteen. Valmistumassa olevassa Suomen LEADER+-ohjelmassa arvioidaan yksityisen rahoituksen osuudeksi 35 prosenttia kokonaisrahoituksesta, joten ohjelman kokonaistalousarvio nousee 1 013 miljoonaan markkaan. Suomessa on kaikkiaan 58 paikallista toimintaryhmää, jotka kattavat Suomen lähes kokonaan. Niistä 57 hakee LEADER+-ohjelmaan. Ohjelman säädökset, kokonaisrahoitus ja rahoituksen taso merkitsevät kuitenkin käytännössä sitä, että vain 20—25 ryhmää mahtuu ohjelmaan. Tällä hetkellä toimintaryhmien ohjelmien arviointi on käynnissä. Nyt jo tiedetään, että ehdot täyttäviä ja rahoituskelpoisia ohjelmia on yli 50. LEADER+-ohjelman ulkopuolelle uhkaa siten jäädä varsin iso kehitysvoimavara.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan säädösvalmistelussa ja informaatioissa on pyritty varmistamaan, että ulkopuolelle jäävät ryhmät voisivat saada Itä- ja Pohjois-Suomessa rahoituksen tavoiteohjelma 1:stä ja Etelä- ja Länsi-Suomessa alueellisesta maaseutuohjelma ALMA:sta. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että tämä vaihtoehto ei ole kuitenkaan täysin verrattavissa LEADER+-rahoitukseen. Tuohan LEADER+-rahoitus alueelle lisärahoitusta. Vaihtoehtoinen mahdollisuus varmistaa LEADER+-ohjelman ulkopuolelle jääville rahoituskelpoisille ja -kuntoisille ryhmille rahoitus onkin käyttää samantyyppistä menettelyä kuin oli POMO-toimintaryhmillä eli hoitaa asia kansallisella rahoituksella. Valiokunta kiinnittääkin valtiovarainvaliokunnan huomiota siihen, että tarpeellinen rahoitus LEADER+-ohjelman ulkopuolelle jääville ryhmille tulee turvata.

Lausunto

Lausuntonaan maa- ja metsätalousvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 6 päivänä lokakuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Timo Kalli /kesk	Jari Koskinen /kok
vpj.	Kari Rajamäki /sd	Esa Lahtela /sd
jäs.	Hannu Aho /kesk	Eero Lämsä /kesk
	Pertti Hemmilä /kok	Pertti Mäki-Hakola /kok
	Matti Kangas /vas	Olli Nepponen /kok
	Tapio Karjalainen /sd	Erkki Pulliainen /vihr
	Marja-Leena Kemppainen /skl	Unto Valpas /vas
	Katri Komi /kesk	vjäs. Ola Rosendahl /r.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Valiokunnan enemmistö ei lausunnossaan erittele maatalouden kustannuskehitystä ja maataloustuloa eri tuotantosuuntien ja alueellisten erityistarpeiden pohjalta. Lausunnon perustelut jäävätkin yleisten väittämien tasolle (vrt. kappale 1 valiokunnan kannanotoissa).

Yleisellä vaatimuksella vain kansallisen tuen määrärahan nostosta ei varmisteta tuen oikeudenmukaista suuntaamista erityisesti polttoaineen hinnan takia vaikeuksissa oleville tuottajil-

le. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen arvion mukaan maataloustulo kasvaa tänä vuonna noin 10 prosenttia. Yleinen linja on myös, että tilaa kohti laskettuna maataloustulo nousee, koska tilojen määrä vähenee. Tärkeintä olisi nyt ryhtyä laaja-alaisempiin toimiin polttoaineiden hinnan kielteisten alue- ja työllisyysvaikutusten vähentämiseksi. Tuen kohdentamisessa tulee huomioida korvaustarpeen erilaisuus alueellisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta.

Helsingissä 6 päivänä lokakuuta 2000

Kari Rajamäki /sd
Matti Kangas /vas
Tapio Karjalainen /sd

Esa Lahtela /sd
Unto Valpas /vas

